

**EHLİ SALİB'E KARŞI TÜRKİYENİN MUTABAKAT METNİNİ YAZAN AKİF'İ,
KÜRESEL TAARRUZLARIN ARTTIĞI GÜNÜMÜZDE, YENİDEN
OKUMAK/ANLAMAK**

**RE-READING AND RE-UNDERSTANDING AKİF, WHO COMPOSED THE
COMPROMISE DOCUMENT OF TURKEY AGAINST EHL-I SALİB, IN THE
LIGHTS OF RECENT GLOBAL ATTACKS**

Arif AYTEKİN¹

Öz

Toplum ve millet ile ilgili her gelecek tasarımı geçmişi hesaba katmayı gerektirir. Hatta bu bakımdan toplum ve millet meseleleri ile ilgili tarih yazımları paradoksal bir biçimde geleceği dikkate alarak geçmişin yeniden yorumlanması ve geleceğe ışık tutması açısından önemsenir. Bu minvalde Yahya Kemal'in veciz ifadesi "geçmişteki ati" motto deyişi dikkate değerdir. Bu çalışmada sondan geriye doğru başta İsmet Özel'in "İstiklal Marşı Derneği" çatısı altında sarf ettiği düşüncelerinden kalkarak, Nurettin Topçu üzerinden Mehmet Akif Ersoy'a doğru kesintisiz milli bir düşünce çizgisinin izi sürülmektedir. M. Akif'te "tek dişi kalmış canavar" metaforu ile biçimlenen modern dünya eleştirisi, Nurettin Topçu ve İsmet Özel'de "dünya sistemi" çerçevesinde, ulus-devletlere yönelen küresel baskılar bağlamında daha sistematik anti emperyalist bir düşünceye evrilmiştir. İstiklal Harbi'nin kazanılmasında çok önemli bir motivasyon kaynağı olan ve "kahraman orduya" atfedilen "İstiklal Marşı"nın aynı zamanda günümüzde toplum ve millet olarak karşı karşıya olduğumuz küresel taarruzları geri çevirebilecek fikri tohumları içinde barındırdığı düşünülmektedir. Bu çerçevede Akif'in Fikirlerinin billurlaştığı İstiklal Marşı, Türkiye toplumunun toplumsal bütünleşmesinde bir "istinat yeri" ya da "mutabakat metni" olarak en üst ve geniş çerçevede toplumsal uzlaşma çatısı olarak yeniden değerlendirmeye sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *İstiklal Marşı, Toplumsal Bütünleşme, İslam, Millet.*

Abstract

Every vision of the future necessitates a consideration of the past - so much so that historical writing about social and national matters are paradoxically deemed important in terms of their reinterpretation of the past by taking the future into account. The famous metaphor "a future rooted in the past" of Yahya Kemal, in this respect, is remarkable. Taking thoughts of İsmet Özel expressed under "İstiklal Marşı Derneği" as a starting point, a continuous intellectual line is traced back through Nurettin Topçu to Mehmet Akif Ersoy in this work. While

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Akdeniz Üniversitesi, arifaytekin@akdeniz.edu.tr

Mehmet Akif uses the metaphor "single-fanged monster" for his criticism of the modern world, this criticism, within the frame of "world system" and context of global pressures against the nation states, evolves into a more systematic anti-imperialist notion in the eyes of Nurettin Topçu and İsmet Özel. Attributed to "the heroic army" and being a source of motivation for the ultimate victory achieved in the Turkish War of Independence, the İstiklal Marşı is thought to be encapsulating intellectual seeds that would challenge the global attacks the Turkish nation have gone through lately. For the social cohesion of the Turkish nation, the İstiklal Marşı is proposed to be reconsidered as the mainstay or "comprise document."

Keywords: National Anthem, Social Integration, Islam, Nation.

1. GİRİŞ

Mehmet Akif Ersoy'un hayatı ve kişiliği hakkında çok sayıda çalışma yapıldığından bu çalışmada böyle bir başlığa yer verilmemektedir. Doğrudan Akif'in düşüncesinin ete kemiğe büründüğü İstiklal Marşının günümüzde Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı toplumsal bütünleşme sorunun çözülmesinde ne tür fikirler barındırdığı bağlamında metin analizine tabi tutulmaktadır. Bu bakımdan İstiklal Marşı metninin iç bağlamı kadar metnin dış bağlamı da onun anlaşılmasında önemsenmektedir. Hermeneutik bir ilke olarak elbette kontekst metnin, yapının anlaşılmasında önemlidir, ancak İstiklal Marşı için metnin içinde doğduğu tarihi, toplumsal, siyasi ve askeri koşullar Ersoy'un birçok konuşmasında bilhassa belirttiği gibi fazlasıyla önem arz etmektedir. Gadamer'in "Yorumsama dairesi" veya "Hermeneutik daire" kavramı ile açıkladığı parça ile bütün arasındaki ilişkide, "Bütünü ayrıntılar, ayrıntıları bütün bağlamında anlamak zorundayız" ilkesi İstiklal Marşının anlaşılması ve gösterdiği hedeflerin bilinmesinde önemli imkânlar sunmaktadır (Erol Göka, 1995, s. 50).

Ersoy'un içinde bulunduğu ve onu İstiklal Marşını yazmaya mecbur bırakan tarihi şartlar – Kapitalizm ya da dünya sistemi olarak nitelenen düzenin daha rahat yerkürede hareket alanı bulması önündeki engellerin, yani imparatorlukların ortadan kaldırılması dönemi – bugün için de aynı amaçla ulus-devletlerin kapitalin yerkürede işlem akışkanlığını yavaşlatan engeller olarak görülmesi sebebiyle aynı bağlamda değerlendirmek mümkündür. 20. yüzyılın başında dünya sistemi ile imparatorluklar arasındaki gerilim olduğu gibi 21. yüzyılda dünya sistemi ile ulus-devletler arasında görülmektedir. Bir bakıma imparatorluk yapılarının ortadan kalkması için dünya sistemi tarafından geliştirilen, önerilen bir siyasal yönetim biçimi olarak ulus-devletlerin bir yüzyıl sonra, yani 21. yüzyılın başında yine aynı sistem tarafından miadını doldurduğu düşüncesiyle hesaba çekilmektedir. Bu sebeple bu çalışmada arada yaklaşık bir yüzyıllık zaman geçse de İstiklal Marşının yazılmasına sebep tarihi şartların günümüzde de geçerli olduğu tezi ileri sürülmektedir. İstiklal Harbinde İstiklal Marşının sağladığı motivasyonun günümüzde bir "Beka sorunu" ile karşı karşıya kalan Türkiye Cumhuriyeti devletinin bütünlüğünü sağlamada ve bir çıkış yolu bulmasında da geçerli olacağı düşünülmektedir.

Ulus-devletlerin iktidar ve egemenlik alanlarının, birçok işlevini tedricen uluslararası büyük örgütlere devredildiğini, küreselleşme üzerine yazılan metinlerden çok, artık yanı başımızdaki komşu ulus-devletlere yapılan müdahalelerden edindiğimiz bireysel tecrübelerimizle de görebilecek kadar aşikâr olmuştur. Zygmunt Bauman bu durumu şöyle izah etmektedir:

Küreselleşme sahnesine çıktığında ulus-devlet striptiz yapmaya başlar, gösterisinin sonunda üzerinde yalnızca çıplak acil ihtiyaçları, yani baskı güçleri kalır. Maddi temeli tahrip olmuş, egemenliği ve bağımsızlığı iptal edilmiş, politik sıfatı silinip kaybolmuş ulus-devlet, mega şirketlerin basit bir güvenlik birimi haline gelir...

Dünyanın yeni efendilerinin doğrudan yönetmeye ihtiyacı yoktur. Ulusal hükümetler onlar adına işleri yoluna koyma görevini üstlenmiştir... (Bauman, 2010 , s. 77).

Bir ulus-devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti devletinin günümüzde yaşadığı sorunların büyük bir kısmı gerek mikro milliyetçilik ve gerekse dini cemaat üzerinden başına gelenler, dünya sistemi veya kapitalizm dediğimiz küresel sermayenin talepleri ile ulus-devletin bu talepleri karşılayıp karşılamaması ekseninde ortaya çıkan gerilimden kaynaklandığı açıktır. İşte bu zeminde veya gerilimde ortaya çıkan sorunların aşılmasında İstiklal Marşının gösterdiği hedeflere ya da ideolojiye sarılmanın Türkiye için önemli stratejik imkânlar barındırdığı düşünülmektedir. Türk toplumunun ana kültür omurgasının İslam kültürü olduğu gerek sezgisi kuvvetli şairler tarafından gerekse ciddi araştırmalar tarafından tescil edilmiştir. Bu durum Mehmet Akif, Ziya Gökalp, Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç ve İsmet Özel gibi şair ve düşünürümüz tarafından çok ciddi olarak tartışılmıştır. Bunun yanında Kemal Tahir, Atilla İlhan gibi sol diyebileceğimiz şairlerimiz tarafından da önemsenmiştir. Bu sebeple İstiklal Marşı üzerinde toplumsal uzlaşmanın yüksek bir derecede olduğu düşünülmektedir. Hatta küresel baskının arttığı ve birçok toplumsal kesim tarafından fark edildiği 2010 yılından bu yana Türkiye siyasasında birbirinden tamamen farklı ve çoğu zaman zıt olarak algılanan bazı siyasal çevrelerin ciddi bir işbirliğine girdiği müşahede edilmektedir. Türkiye Cumhurbaşkanı'na verilen desteğin gerek radikal sol ideolojiye dayanan siyasal partilerde gerekse ona zıt milliyetçi ideolojiye dayanan partilerde aynı anda görmek şaşırtıcı olsa da açık bir durumdur. Bu uzlaşımın sebebi, küresel sermayenin yani dünya sisteminin ulus-devlet üzerinde oluşturduğu baskının içerde meydana getirdiği tesianüt duygusunda aramak gerek.

İstiklal Marşı yazarının da ifade ettiği gibi o, benim değil milletimin yazdığı bir metindir diyerek ta başta, bu metnin bireysel bir sanat eseri olmanın ötesinde Türkiye toplumunun ortak duygu ve düşüncesini yansıttığına dikkat çekmiştir. Onu yazmak için “o günleri görmek, o günleri yaşamak lazım” diyerek metnin içinde doğduğu koşullara göndermede bulunmaktadır. “O şiir artık benim değildir. O, milletin malıdır.” Sözleri ile İstiklal Marşını şahsi tasarrufların ötesinde bir bütün olarak millete, Türk toplumuna tevdi etmektedir. Bir sanatçı, mücahit sorumluluğu ile “Benim millete karşı en kıymetli hediyem budur... Onu millete hediye ettim” sözleri çerçevesinde, onun sadece bir şiir ya da marş olmadığını, aynı zamanda toplumun, milletin kurtuluşu için bağlanması gereken değerleri de temsil ettiğine dikkat çektiği düşünülmektedir. Metin Boyacıoğlu'nun Ersoy'un Kastamonu günleri bağlamında derlediği şu sözleri bu düşünceleri pekiştirmektedir: “Artık o, milletindir. Benimle alakası kesilmiştir. Zaten o, milletin eseri, milletin malıdır. Ben yalnız gördüğümü yazdım.” (Boyacıoğlu, 2011, s. 21-22)

İstiklal mücadelemizde, matbaasıyla beraber şehir şehir dolaşarak halkı irşat eden, vaaz eden, nutuk veren İstiklal Marşı'nın şairi, orduda bir nefer gibi yaptığı milli hizmetten ayrıldıktan sonra, semalarını iman ve sevdâ ile doldurduğu yurdundan uzaklaştı (Topçu, Bütün Eserleri 10 Mehmet Akif, 2010, s. 16). Karakoç'un ifadesiyle İstiklal Savaşı'nda, adeta aç ve cephanesiz kalan orduya/askere Akif'in şiiri hem “Ekmek” hem de “Cephane” idi (Karakoç, 2016, s. 54). İstiklal Marşını, “tek dişi kalmış canavar” metaforu ile temsil edilen batıya karşı Türk toplumunu bir arada tutma kaygısı ile kaleme alan Ersoy ne yazık ki cumhuriyetin kurulmasından sonra başlayan radikal modernleştirme politikaları ve sonrasında polis gözetiminde “Sakıncalı” kişi muamelesiyle karşılaşması neticesinde - artık yeni “Habitus” milli mücadelenin en ön saflarında yer alan ve onun marşını yazan birinin bile nefes almasına imkân vermiyordu – yurt dışına çıkmaya mecbur kaldı. Kabaklı Akif üzerindeki baskının şiddetini tasvir ederken şu ilginç anekdotu aktarmaktadır: “Akif'i sevmek bir cesaret işiydi.” Akif Mısır dönüşünde ölüm döşeginde hasta yatarken istemelerine rağmen birçok kişinin onu ziyaret etmeye cesaret edemediğine dikkat

çekmektedir (Kabaklı, Mehmet Akif, 2012, s. 60). Berkes, Akif'in yurt dışına çıkma sebebini "Ulusal kurtuluş savaşının İslam devleti kurulmasıyla sonuçlanmayacağını anlamasına" bağlamaktadır (Berkes, 2009 , s. 546). Akif, çocuklarının eğitimi, hakkında söylenecek dedikodu vs. birçok şeye rağmen kendi vatanından zorunlu ayrılmayı şu sebebe bağlamaktadır:

Akif, büyük bir hüznün ve teessür içinde dedi ki: "Arkamda polis hafiyesi gezdiriyorlar. Ben vatanını satmış ve memlekete ihanet etmiş adamlar gibi muamele görmeye tahammül edemiyorum ve işte bundan dolayı gidiyorum" (Düzdağ, 2016, s. 60).

Batı yörüngesinde gelişen Cumhuriyet dönemi modernleştirme politikalarının Türk toplumunda açtığı makas küresel taarruzların hız kazandığı günümüz Türkiye'sinde Türkiye'nin tesianüt duygusunun zedelemenin ötesinde, ülke ve toplum olarak dışarıdan gelen tehlikeleri bertaraf etmek için eldeki stratejik imkânları da zaafa uğrattığı açıktır. Bu makasın açılması neticesinde Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı tehlikenin büyüklüğünün Türk siyasasındaki karar alıcılar tarafından fark edilmesiyle 2010'dan itibaren devlet ile toplumun ana omurgası arasında oluşan mesafenin kapatılması yönünde yapılan çalışmalar sadece siyasal iktidarla sınırlı olmadığı düşünülmektedir. Bir bakıma "Mazideki atı"nin fark edildiği ve köklere dönüş konusunda tereddütlerin ortadan kalktığına dair birçok olumlu işaret görülmektedir.

Toplum ve devlet arasında ya da İstiklal Marşının gösterdiği hedeflerle modernleştirme politikalarının aldığı biçim arasında oluşan makasın yarattığı sıkıntılar, daha önce şairler, filozoflar, sosyologlar tarafından ancak sezilebiliyordu. Ancak günümüzde bahse konu durum birçok toplumsal kesim tarafından sezilmenin ötesinde, parti politikaları olarak desteklenir bir aşamaya gelmiştir. Buda yeni bir "Habitus"un oluşmaya başladığına dair açık işaretler vermektedir. Bu bağlamda Cumhurbaşkanının bir konuşması, başta cumhuriyet yönetimince dışlanan Mehmet Akif Ersoy olmak üzere, Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Cemil Meriç, Nurettin Topçu gibi şairlerin şiirleri ile süslendiği gözlemlenmektedir. Bu da bir bakıma Şerif Mardin'in kavramlaştırmasıyla sosyoloji literatürümüze giren "Merkez-çevre" dikatomisi açısından cumhuriyet elitlerince çevrede tutulan ana toplumsal akımın yeniden merkeze taşınmasını imlemektedir.

2.MEHMET AKİF'İN DURUŞU VE DÜŞÜNCESİNİN TEMEL KODLARI

Akif'in metinlerinde en çok tartışılan, konuşulan ve vaaz edilen mesele elbette İslam dünyasının içinde bulunduğu fikri durağanlıktır. Batı karşısında yüzyıllarca en yüksekte tutulan İslam bayrağının Osmanlı'nın zayıflamasına koşut önemli merkezlerden, kalelerden indirilmesinin sonucunda toplumda oluşan karamsarlığı ortadan kaldırmak ve Anadolu'ya sıkışan Müslüman/Türklerin oradan da sürülmemesi için tutunacak dal, tütecek ocak arayan Akif, çarenin millet ve İslam'da olduğunu düşünüyordu. Nurettin Topçu, Akif'in en az otuz yıl bitmeyen bir aşk ve şevkle, toplumun içinde bulunduğu bu "Sefaleti terennüm" ettiğini ileri sürmektedir. "Âlemde ziya kalmasa, halk etmelisin, halk!/ Ey elleri böğründe yatan şaşkın adam, kalk! (Topçu, Bütün Eserleri 10 Mehmet Akif, 2010, s. 12). Akif'i Batıda Victor Hugo doğuda Sadi ile eş düzlemde gören Topçu, onun coşkusunu "Volkan püskürmesi" olarak nitelemektedir. Kendi isyan ahlakını Akif'te görür gibi Topçu, Akif'in zulme, haksızlığa tahammülünün olmadığını, bunlara karşı "Demir irade" sahibi olduğunu, İslam ahlakı ile mecz ve Allah'a sarsılmaz bir imanı olduğunu ifade etmektedir. Akif'in öne çıkan diğer önemli bir özelliği, sürekli vaaz veren ve cemaatin içinde olmasına rağmen büyük adamlara özgü hep "Münzevi" kaldığıdır.

Akif'in düşüncesinin veya paradigmasının oluşumuna dair kodları, sınırları belirlemek bir makale sınırlarını aşmaktadır. Ancak okuyucunun İstiklal Marşı özelinde Akif'e dair bir izlenim edinmesi için onun dört dile nüfuz eden ve bu dilleri ileri düzeyde okuyup, anlayabildiğini yakın arkadaşları tarafından hatıralarında, hayranlıkla anlatıldığını belirtmek, onun ufkunun genişliği hakkında bir fikir verebilir. "Akif'in, Arap şairleri arasında İbnülfârız, Türk şairleri içinde Fuzuli, Farsça yazan şairler arasında Sadî ve Fransızca yazanlar arasında Lamartine'yi çok sevdiği ve okuduğu Mithat Cemal ve S. Nazif tarafından aktarılmaktadır (Kabaklı, Mehmet Akif, 2012, s. 49). Buradaki her bir dilin büyük bir kültürü ve medeniyeti temsil ettiğini bildirmekte fayda var. Bu çerçevede Akif'in Fransızca üzerinden batı düşüncesine, Arapça üzerinden İslam düşüncesine, Farsça üzerinden Acem kültür ve medeniyetine, Türkçe üzerinden Türk kültür ve medeniyetine nüfuz edip kendi fikir dünyasını oluşturduğu anlaşılmaktadır. Mevlana'nın pergel metaforu ile düşünürsek, Akif'in pergelin bir ucunu "İslam" veya "Anadolu" üzerine koyduğu, diğer ucuyla bahse konu diller üzerinden geniş bir daire çizerek kendi paradigmasını oluşturduğu düşünülebilir.

Bunun yanında modern batı düşüncesini yakından takip eden Cemâleddîn-i Efgânî, Muhammed Abduh ve Muhammed İkbâl gibi düşünürleri de Akif'in çok yakından takip ettiği bilinmektedir. Özellikle Müslümanların uyanıp istiklallerini elde etmeleri ve bir halifenin etrafında "İslam Milletleri Topluluğu" halinde birleşmeleri fikrinin yayıcısı olarak ortaya çıkan ve(1839-1897) ile onun talebesi Mısırlı âlim Muhammed Abduh'un(1849-1905) yazılarından faydalandığı ve bu yazıların bir kısmını Türkçeye tercüme ettiği kayıtlarda mevcuttur (Düzdağ, 2016, s. 11).

Topçu, Akif'in düşüncesinin Kur'an ile biçimlendiğini, onun "Aşk ve ilham perisinin" Kur'an olduğunu, Akif'in ruhundaki feryatlara Kur'anın karıştığını ifade ederek; Edgar Poe'nun "Şiir ebediliğe açılan bir penceredir" düşüncesi ile "Akif'in şiirinde bu ilahi temaşanın penceresi Kur'ana açılmıştır" yargısı arasında bir ilişki kurar (Topçu, Bütün Eserleri 10 Mehmet Akif, 2010, s. 23). Toplumun içinde bulunduğu sıkıntıları, sorunları yansıtmaması konusunda Akif'in sanat ve şiir anlayışı "Toplumsal gerçekçi" diyebileceğimiz Stendhal, Balzac, Zola, Flaubert, Dostoyevski, Tolstoy romancılığı gibi algılansa da; Kur'andan aldığı ilhamı topluma verme konusunda onu idealist olarak nitelemek de mümkündür (Moran, 1994, s. 35). Bu karşıtlık veya zıtlık ilişkisini Topçunun, Nietzsche'den alıntılıdığı "Büyük ruhlar, büyük tezatların barındığı yerdir" önermesiyle doğrulamak/olumlamak da mümkündür (Topçu, Bütün Eserleri 10 Mehmet Akif, 2010, s. 18). Topçu, Akif'in idealizmini "Milliyet ve inkılap, din ve mistik davalarına çevrilmiş çok cepheli bir karakter taşıdığını imleyerek; onun sanatı başlangıçta "İçtimai inkılap için bir vasıta" olarak kullandığını, daha sonra ustalık denilebilen dönemde ise "Din ve ahlak ideallerine" cesurca ayak bastığını ifade etmektedir (Topçu, Bütün Eserleri 10 Mehmet Akif, 2010, s. 37).

Bu çerçevede Karakoç da Akif'in şiirini "Realist ve idealist" eğilimleri bir arada mezceden bir boyutunun olduğuna dikkat çekmektedir. Karakoç, Akif'in şiirinde İslam'ı; Şehri, insanı, sokağı, kahveyi, bütün sefaletiyle toplumu, şark ülkelerinin acı manzaralarını, bir taraftan delip öbür taraftan geçen ve bir projektör aydınlığında gösteren bir gün ışığı gibi görmektedir. Akif'in şiirinde İslam, bireyin dünyasına kazandırdıklarından öte, tarihin belli bir döneminde en trajik şartlarda yaşayan Müslüman bir milletin halini tespit için toplum hayatını bütün sosyolojik boyutları ile tarihi ve aktüel şartlarıyla yansıtmaktadır (Karakoç, 2016, s. 39). Öte yandan Karakoç Türk şiirinin realizmini, gerçekliğini yansıtmak bakımından Akif'in şiir ve sanat anlayışının, çağdaş Türk şiirinde toplumsal gerçekçi diye bilinen Nazım Hikmet ve Orhan Veli ekolünün, çok önünde olduğunu ifade etmektedir (Karakoç, 2016, s. 47). Hayatı gibi sanat anlayışını da milletine adayan Akif için "San'at san'at içindir düsturu ölmüştür. Cemiyete, hayata yaramayan san'at, yerin dibine batsın!..." (Düzdağ, 2016, s. 42)

Karakoç, Akif'in şiir ve düşüncesini anlamının en elverişli yolu onu, Yahya Kemal ile birlikte ele almakla mümkün olabileceğini ileri sürmektedir. İmparatorluğun batışında gelen ve şiir türlerinde tek kalan bu şairler, aynı medeniyetin ve ülkünün şairi olarak yan yana durdukları halde, ilk bakışta şiirlerinin özü ve biçimi bakımından doğu ve batı kadar ayrılıyorlar. Detaylı incelendiklerinde; Akif'in ülküden kalkarak kendi estetiğini kurduğu, Yahya Kemal'in de estetiği başlangıç noktası olarak ülküye ulaştığı söylenebilir. Diğer tarafta Yahya Kemal, masallaşmış bir geçmiş zamanın peşinde, Akif şimdiki zamanın şairi olarak karşısında duran cemaate kendi ülküsünü aşılamaktadır. Bu bakımdan Akif'in şiiri savaşa hazırlık için askerleri motive eden komutan sözlerine; Yahya Kemal'in şiiri ise savaş sonrasında şehit düşen askerlerin hatırası için dikilen anıt ve kitabe, o kahramanlığın destanı gibi görülmektedir:

Tarihin geniş açısı içinden, akışa bakan Yahya Kemal, eski, mükemmel vakitlere kayıyor ve o vakitlerin mermerden anıtını yapıyor. Böylece o üstün medeniyetin, tarihte olsun kurtulmasını sağlamaya çalışıyor. Mehmet Akif'se "Aktüel" in içinden bakarak, siperler kazıyor. Biri medeniyeti arka hatlarda, öbürü ön hatlarda koruyor. Biri yaşayanın ölmemesine, öbürü ise ölenin sanatta yaşamasına emek ve yürek sarf ediyor. Bütün bir Osmanlı İslam Medeniyeti, geride bir mermer kayası halinde duruyor. Şair ona dönüp içinden şanlı geçmişi sembolleştiren anıtlar çıkarıyor. Öbürü ise günlük medeniyet yaşantısını realist çizgilerle tespit ediyor. Biri geçmişin destanını, öbürü günün destanını, yazıyor (Karakoç, 2016, s. 49).

Meşhur Bülbül şiirindeki bu dizeler, Akif'in içinde bulunduğu ruh halini, hem Fars şiir geleneğinde hem de Selçuklu, Osmanlı'dan gelen Türk şiir geleneğinde çokça örneği bulunan bülbül metaforu üzerinden, bütün tezatlarıyla yansıtmaktadır. "Eşin var, aşyanın var, baharın var ki beklerdin; / Kıyametler koparmak neydi, ey bülbül, nedir derdin?... / Neden öyleyse matemlerle eyyamın perişandır? / Niçin bir damlacık göğsünde bir umman huruşandır?" (Topçu, Bütün Eserleri 10 Mehmet Akif, 2010, s. 30). Topçu'nun, Akif hakkındaki görüşlerinin benzerini Şerif Mardin'de de görmek mümkündür.

Mardin, Ersoy'u, "Osmanlı İmparatorluğu bünyesindeki bir İslami kültürel canlanışın teorisyeni" olarak tanımlar (Mardin, 2006, s. 131). Yaşadığı dönem Müslümanlarını hurafe ve atalet yönünden ciddi eleştirilere tabi tutan Akif, "Müslümanlık nerede! Bizden geçmiş insanlık bile... / Âlem aldatmaksat maksat, aldanan yok, nafîle/ Kaç hakiki Müslüman gördümse, hep makberdedir! Müslümanlık bilmem ammâ, galiba göklerde (Ersoy, Safahat, 1994, s. 288). Özel de benzer bir eleştiriyi her fırsatta salık vermektedir. "Müslümanlık bu değil, biz yolumuzdan saptık/ Tapacak bir putumuz yoktu, özendik, yaptık" (Ersoy, Safahat, 1994, s. 387). "Ya açar nazm-ı celilin, bakarız yaprağına; / Yahud üfler, geçeriz bir ölünün toprağına. / İnmemiştir hele Kur'an, bunu hakıyla bilin, / Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için! (Ersoy, Safahat, 1994, s. 160)

Ersoy, Anadolu topraklarında gelişen bin yıllık Selçuklu ve Osmanlı müktesebatı ile kazanılan ümmet zihniyetinin, millet anlayışının - Özel'e göre İstiklal Marşında geçen "İrk" kavramı da bu bağlamda değerlendirilmeli, çünkü Fransızcaya üst düzeyde hâkim olan Akif'in bu kavramı "Race" Türk milletinin "Karakter" özelliklerini nitelemek için kullandığı düşünülmektedir (Özel, Küfrün İhsanı Olmaz, 2013, s. 91)-değiştirilmemesi için Ziya Gökalp'e mektup yazmıştır. Memleketin tarihi fikri kaftanından soyup, ölçüsü ölçüsünü tutmayan ve tecrübesi yapılmamış olan bir başka libasın içine sokmanın mahzur ve tehlikelerini bildirmişse de müracaatı cevapsız kalmıştır (Ayverdi, 1976, s. 155). Cemil Koçak, cumhuriyet dönemi radikal modernleştirme politikalarının, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde oluşan ve İslam kültürü içinde biçim alan tarihsel rol ve

karakter özellikleri ile öne çıkan Türklük anlayışını aradan çıkararak, İslam öncesi biyolojik temelli Türklük anlayışlarının önünün açılmasını “Geçmişiniz itina ile temizlenir” kitabı ve kavramı ile nitelemektedir (Koçak, 2010).

Akif, kendi döneminde Türklerin İslam’dan koparılması projesinin batılı bir tez olduğunu sezmiş ve karşısında durmuştur. Ercan Yıldırım bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Türklerin istiklali ve kendi inançları doğrultusunda yaşama düzeni kurmaları İslam ile olmuştur (Yıldırım, 2016, s. 94). Günümüzde şair İsmet Özel’de de çok net vurgulanan bu tez: Tarihte dini denilince milliyeti, milliyeti denilince dini anlaşılan bir milletiz (Özel, Küfrün İhsanı Olmaz, 2013, s. 42), “İslam olmadan millet, Türk milletinden söz etmek imkânsızdır” şeklinde Akif tarafından ifade edilmiştir (Abdulkerim Abdulkadiroğlu, 1991, s. 100). Nihayetinde Akif’in hayatı ve düşüncesinin damıtılmış son gül yağı mesabesindeki eseri olan İstiklal Marşı, aziz milletin mutabakat metni ya da milli yemini olarak görülebilir. Düzdağ, bin yıldır İslam kültür ve medeniyeti ile yoğrulan Anadolu halkının “Kazandığı değerleri, yücelikleri ve güzellikleri” Akif’in İstiklal Marşıyla tespit edip kayda geçtiğini, milletin “Öz benliğini bulduğu” bu değerlerin aynı zamanda milletin gayesi ve ideolojisi olduğunu ifade etmektedir (Düzdağ, 2016, s. 50).

Meşrutiyet ilanından sonra padişah yetkileri sınırlandırılınca mevcut sistem tamamen değişmeye doğru bir seyir aldı. Bu arada yeni kadronun ne yapacağı veya hangi programı takip edeceği konusunda ciddi tereddütler ortaya çıkmıştı. Öne çıkan görüşler arasında, Batıcılık, Türkçülük ve İslamcılık vardı. Sezai Karakoç’a göre, Akif “İslamcılık” cereyanının tam ortasında idi. Eşref Edip, Said Halim Paşa gibi düşünürlerle birlikte bu akıma “Sırat-ı Müstakim” ile omuz verdiler. Karakoç İslamcılık akımını şöyle özetlemektedir:

İslamcı düşünce, halk ve devlet yapısından çok, kişilerin ahlakındaki değişiklik ve genel hareketlerindeki bozukluk yüzünden varlığımızın tehlikeye girdiği, tekrar İslam’a dönmekle kurtulabileceğimiz tezini müdafaa ediyorlardı. İslam’ın ilerlemeye, teknik kalkınmaya aykırı olmadığını, karşı tarafın iddialarına cevap olarak, söylüyorlardı (Karakoç, 2016, s. 20).

Akif birçok metninde Anadolu’da oluşan Türklüğün/Müslümanlığın “Ötekisi” olarak hep “Ehli Salib” olarak nitelediği batı, tek millet olarak öne çıkmaktadır. Anadolu’da oluşan Türklüğün/Müslümanlığın ta başından beri batıyı gerileterek oluştuğunun farkındadır. “Tükürün Ehli Salib’in o hayâsız yüzüne!/ Tükürün onların asla güvenilmez sözüne! / Medeniyet denilen maskara mahlûku görün:/ Tükürün maskeli vicdanına asrın, tükürün (Ersoy, 1920, s. 188). Akif kendi yaşam tecrübesinden ve tarihi birikiminden mütevellit, Osmanlı bir şekilde geriletirse, Anadolu topraklarından sürülürse onun yerini dolduracak gücün batılı bir güç olacağına dair hiçbir şüphesi yoktur. “Artık ey millet-i merhume, sabah oldu uyan!/ Sana az geldi ezanlar, diye ötsün mü bu çan?” (Ersoy, Safahat, 1994, s. 192)

Akif ve birçok filozofun fark ettiği gibi, Anadolu dışındaki siyasal veya askeri bir oluşumun batı karşısında irade gösterip, onunla doğrudan çatışmayı göze alıp ona set olması pek mümkün görünmemektedir (Yıldırım, 2016, s. 111). Merkezinde kapitalizm ve dünya sistemi olan modern batı dediğimiz oluşum 12. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar bütün boyutları ile tarihsel olarak Türk karşıtlığı neticesinde oluşmuş bir yapı olduğu bilinmektedir. Halil İnalçık analizlerinde bu karşıtlığın izi takip edilebilir. Avrupa tarih boyunca Türkiyesiz olmamıştır. Avrupa’da kapitalizmin doğuşu, ticaret kapitalizminin ortaya çıkması, coğrafi keşifler, bilimsel ve teknolojik birçok gelişmenin temelinde Osmanlı ile Avrupa çatışmasının izi görülebilir (İnalçık, 2017, s. 169). Bu

karşıtlığın İstiklal savaşına denk gelen boyutlarını Akif'in metinlerinde, 21. yüzyılın başında küreselleşmeyle hızlanan boyutlarını ise İsmet Özel'in metinlerinden takip etmek mümkündür. Ona göre "Türk olmak, tarihi olarak kapitalizm karşıtlığıyla ispat-ı vücut eylemiş bir varlığa sahip çıkmaktır... Varlığım Türk varlığına armağan olsun" sözü bu meyanda anlam kazanır (Özel, Türk Olmadıysan Oldun Amerikalı, 2015, s. 21). Aytekin'in başka bir çalışmasında değindiği bu tarihi gelişim şöyle izah edilmektedir:

Kapitalizmin 14. yüzyıldan itibaren, İtalya site devletlerinde başlamasıyla daha sonra 17. Yüzyılda Hollanda (Amsterdam), 19. Yüzyılda İngiltere (Londra) ve 20. Yüzyıldan itibaren ABD (Washington / Wall Street) merkezi konumu işkâl etmesine kadar bütün bu dönemlerde; Türkler / Müslümanlar, dünyanın en gözde ve imrenilen yerlerinde mukim olmalarından dolayı batıyla tahterevallinin iki kolundan biri olma konumundaydılar. Bu bakımdan modernleşme denilen hadisenin Avrupa'da patlak vermesinin tesadüfî olmadığı, Türk tehdidi karşısında olduğu tezi Özel'in ısrarla vurguladığı bir husustur (Özel, Türk Olmadıysan Oldun Amerikalı, 2015, s. 178). Batı, Türkleri geriletebildiği oranda kapitalizmin yayılmasını sağlamıştır. Batıda kapitalizmin merkez üssü olmuş bugünün tabiriyle bütün megapollerin birincil karşıtı hep İstanbul olmuştur. İster 14. yüzyıl İtalya site devletlerinden Venedik, Cenova, Floransa, ister 17. Yüzyıl Hollanda'sının Amsterdam'ı, ister 19. Yüzyıl İngiltere'sinin Londra'sı olsun, bu megapollerin hepsinin birincil muhatabı, tahterevallinin öbür ve ağır kolu hep İstanbul olmuştur. Tartışma, 20. Yüzyılda II. Dünya Savaşından sonra kapitalizmin merkez üssü olma konusundaki durumu pekişen ABD'nin (Washington'un / Wall Street'in) muhatabının, Türkiye'nin / İstanbul'u olup olmadığı ile ilgilidir (Aytekin, 2016, s. 217).

Kabaklı, Akif'in emperyalizm ve sömürgeci anlayışa karşı duruşu ve yazdıkları, bilhassa milli mücadele döneminde yazdıkları Türk edebiyatından çıkarılırsa, "Milli mücadele edebiyatı boş ve anlamsız kalır" ifadesini kullanmaktadır (Kabaklı, Mehmet Akif, 2012, s. 8). Aynı zamanda Türk/İslam özdeşliği vurgusu, "İslamsız Türk ve Türksüz İslam'ın" muhal olduğu tezi Akif, Topçu ve Özel'de olduğu gibi Kabaklı'da da açıkça savunulmaktadır.

Akif üzerine söz söyleyenlerin göz ardı etmedikleri hususiyet, onun bir ahlaki tutarlılık abidesi olduğudur. Fikirleri, düşünceleri ve yaşantısı arasında en ufak bir farklılığı ne dostlarından ne de düşmanlarından kayda geçen olmamıştır. Sayısız şiirinde, vaazında Akif'in çevresindeki insanlara anlatmaya değer gördüğü ve yanındakilerde olmasını istediği de bu haldir. Nefret belki de "Buğz" ettiği tipolojiyi de kelimelerle şöyle resmetmektedir: "Zulme tapmak, adli tepmek, hakka hiç aldırmmamak / Kendi rahatsa dünya yansa başkaldırmamak..." (Kabaklı, Mehmet Akif, 2012, s. 59). Türkçe hitabet retorğinde derin bir anlam ve açıklama imkânı bulan "Şiir gibi bir hayat yaşadı" sözü, Akif için kendi yazdığı şiirler gibi bir hayatı yaşadı demek yerinde bir tespit olur. Karakoç, "Türk edebiyatında Akif kadar, hayatı şiire ve şiiri hayata sokmuş şair yoktur" tespitinde bulunmaktadır (Karakoç, 2016, s. 37). S

Akif'in sağlam iradesi ile sarsılmaz bir dik duruş sahibi olduğu bilinmektedir. Ekâbir takımı olarak bilinen üst tabakanın tantanalı yaşantısına hayatı boyunca hiç tenezzül etmediği, milli mücadele boyunca bütün Anadolu halkı gibi birçok zorluğa göğüs germiştir. Mütevazı dergi odasında arkadaşı ile evden getirdiği "Kuru fasulye" yerken "Dâhiliye nezaretinden" gelen bir vazifeli "Nazırın selam ettiğini ve yazılarında o kadar ileri gitmemesi gerektiğini" söyleyince şu cevabı verdiği biliniyor: "Nazırına söyle, kendilerini düzelsinler! Bu gidiş devam

ettikçe bizi susturamazlar. Ben fasulye aşı yemeye razı olduktan sonra kimseden korkmam” (Düzdağ, 2016, s. 32). Akif’in, bu duruşunu Mısır’da yol parası bulamadığı günlerde bile bozmadığı hatıralarından bilinmektedir.

3. MEHMET AKİF’İN MİLLET ANLAYIŞI

Millet kavramı başka bir makalemizde² detaylı tartışıldığı için bu alt başlıkta doğrudan Akif düşüncesindeki “Millet” kavramı tartışma konusu yapılmaktadır. Milliyet, en kısa ifadesiyle “Tarih ve toprak şuuru” olarak tanımlayan Topçu Bir milletin tarihi, fertlerinin elli altmış senelik ruh yapılarının nesilden nesle geçmesiyle asırlar içinde oluşumunu tamamlamış, beş yüz veya bin yıllık büyük ve tam olmuş bir ruh yapısını meydana getirir. Millet, tarih içindeki hadiselerin yoğurduğu bir varlıktır. Maziden hale doğru gelen ve bizden de akıp istikbale giden bir nehir gibidir. Bir milletin fertleri, uzvi yaşları elli altmış yaşında olsalar bile, ruhi yaşlarıyla, irade ve hürriyetleriyle, örfleri ve inanışlarıyla kendi yaşındadırlar. Akif’in millet anlayışında “Tarih, mazi, Mefahir, ecdat” gibi kavramlar kültürel genetik kod düzeyinde, Topçu’nun tabiri ile ondan ayrılmayan “içgüdü” gibi onda içsel bulunmaktadır. Akif’in millet, milliyetçilik anlayışının ikinci önemli karakteristik özelliği ise İsmet Özel’de “Mesuliyet”, N. Topçu’da “İsyah ahlakı” kavramıyla karşılık bulan “Ahlaki yapının” tamiri veya kurtarılması üzerine şekillenmiştir (Topçu, Bütün Eserleri 10 Mehmet Akif, 2010, s. 38)

Topçu’nun Anadoluçuluk anlayışının ilk ve güçlü örneği Mehmet Akif Ersoy’da görmek mümkündür. Akif’in Âsım romanı Anadoluçuluk akımının ilk eseri olarak düşünülebilir. Günümüzde İsmet Özel tarafından İstiklal Marşı Derneği bünyesinde geliştirilen, savunulan, “Türkün Müslümanlıktan, milliyetçiliğimizin İslam’dan ayrılmayacağı” tezi ilkin en güçlü haliyle Akif tarafından savunulmuştur (Topçu, Bütün Eserleri 10 Mehmet Akif, 2010, s. 41). Asım romanında “Asım” karakteri tıpkı Akif’in gençliğinin ideal ve coşkusunun romana yansımaları şeklindedir. Bu tipoloji, aynı zamanda Ziya Gökalp’in pozitivism ekseninde, resmi ideoloji çerçevesinde geliştirdiği cemiyet ve fert anlayışının da bu topluma uymadığını haykırır niteliktedir.

Topçu, “Milliyetçi muhafazakârlık” kavramını Akif özelinde, “Millette, dinde, ahlakta, ekonomide, siyasette ve bütün içtimai hareketler sahasında, o hareketlerin dayandığı temellerin muhafazası” anlamında kullanılmaktadır. Çünkü milliyetçilik, millet hayatını kurmuş bulunan bütün temellerin, milleti kuruluşundan bugüne kadar millete hayat katan bütün kaynakların, vatanın, tarihin, dilin, dinin, herhangi bir yeniliğe feda ve terk edilmeyişi olarak görülmektedir (Topçu, Bütün Eserleri 10 Mehmet Akif, 2010, s. 43). Bu önermelerin, Batı yörüngesinde geliştirilen Cumhuriyet dönemi modernleştirme politikalarının Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinden gelen İslam’ın millet oluşturmadaki kurucu vasfını silmeye yönelik tavırlarına karşı, sert bir eleştiriyi barındırdığı izahıta varestedir. Bu bağlamda Akif batı ekseninde geliştirilen modernleştirme politikalarını köksüzlükle, köklerden uzaklaşarak “Taklitçilik” olarak nitelendirmektedir. Onun Topçu’da karşılık bulan ifadeleri şöyle özetlenebilir: “Esasen taklit kötü bir yenileşme usulüdür; benliği kaybettiricidir. İnkılabımızın aşısını yine kendi kendimizden almamız lazımdı. Mazide bizi yükseltmiş olan temeller yıkıldığı için çöküyoruz. Bizzat bu temelleri sağlamlaştırmakla işe başlamalıyız. Bir milletin varlığı yabancı temeller üstüne kurulamaz” (Topçu, Bütün Eserleri 10 Mehmet Akif, 2010, s. 47). Bu bağlamda kendi köklerimize döndüğümüzde; “Ruhu” Yunus’ta, “Aşk” Fuzuli’de, “Vatanı” Namık Kemal’de öğrenebiliriz ya da tersinden eğer tarihimizde bu düşünürlerimiz olmasaydı bu kavramları öğrenmemiz eksik kalırdı.

² Aytekin, Arif, “Global Söylemin Hâkim Gücüne Karşı Bir Ses Olarak İsmet Özel’in Millet Söylemi”, Mediterranean Journal of Humanities (Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi), 2017, S.7, ss. 61-77.

Yeni kurulan cumhuriyet yönetimi Türk toplumunun İslam ile irtibatını koparma konusunda “Ütopik Turancılık” ideolojisini kullanışlı bir kimlik çatısı olarak algıladığı görülmektedir. Şerif Mardin terminolojisi ile ifade edilirse Cumhuriyet Türkiye’si, “Ütopik-Pan Türkizmi”, Anadolu’da daha ciddi temelleri olan “Kültürel Türkçülük” ideolojisine tercih etmiştir (Mardin, Türk Modernleşmesi, 2011, s. 289). Türk toplumunun yeniden yapılanmasında fiziki antropoloji ile temellenen Türkçülük teşvik edilen bir ideoloji olarak görülmüştür.

“Fikr-i kavmiyeti tel’in ediyor Peygamber” diyen Akif’in milliyetçilik veya millet anlayışı, bir ulus-devlet inşa etme temelleri üzerinde geliştirilen Cumhuriyet dönemi modernleştirme politikalarıyla karşı karşıya geldiği gibi aynı zamanda; Turancılık ülküsü etrafında gelişen ve büyük ölçüde fiziki antropoloji bilimiyle temellenen diğer milliyetçilik anlayışlarıyla da tam cepheden karşı karşıya gelmektedir (Kabaklı, Mehmet Akif, 2012, s. 69). Topçu’nun da altını çizdiği bu durum bilhassa önemsenmektedir. Özellikle “Hakkın Sesleri” kitabında ayet ve hadis yorumları bağlamında düşüncelerini açıklayan Akif, Türk/İslam arasındaki kopmaz bağları açıklamaktadır. Bunun yanında Akif ile özdeşleşen “Sebilürreşad” dergisinde yöneticilik de yapan Eşref Edip aynı minvalde şunları zikretmektedir: “Milliyeti vücuda getiren unsurların hepsine din karışmıştır... Maddi manevi bütün hayatımızda din duygusundan uzak kalamayız. İtri’nin tekbirini hissetmeyen, Yunus Emre’nin İlahilerini dinlemeyen adamın Türklüğünden şüphe ederiz... Din duygusu Türkçülüğün dayandığı kuvvetlerin başındadır” (Kara, Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi III. (Metinler/ Kişiler, 1994, s. 46). Bu düşüncelerin kuvvetli vurgusunu olduğu gibi Topçu tarafından da savunulduğu bilinmektedir. Ruhi hayatımızın zirvesi, dini tasavvurların dünyasıdır. “İslam dininin, milletimizin kuruluşunda en büyük rolü oynadığını biliyoruz” (Topçu, Kültür Ve Medeniyet, 2010, s. 57).

Kabaklı, esprili bir dille, “Türkler artık Müslüman olmadıklarına” dair Vatikan’dan resmi belge dahi alsalar batıyı ikna edemezler şeklinde ifade etmektedir (Kabaklı, Müslüman Türkiye, 2006, s. 18). Batı literatüründe zaten Türk olmak Müslüman olmak ile eş anlamda uzun zamandan beri kullanıla gelmektedir. Topçu Akif’in bu kitabını (Hakkın Sesleri), “Orta Asya’dan ayrılan milli ruhumuzu bütünüyle Kur’andan çıkaran, Turancı çorak rüyadan uyanan Türklük şuurunu, yaşanmış bir tarih içerisinde Kur’an ruhundan fişkirtan milliyetçiliğimizin, romantik ifadesine bürünmüş beyannamesidir” şeklinde nitelemektedir (Topçu, Bütün Eserleri 10 Mehmet Akif, 2010, s. 64). Akif İslam’ı merkez, temel alan millet anlayışını, “Sıratı Müstakim” dergisinde, onunla birlikte aynı dergide yazan Ahmet Ağaoğlu ve Yusuf Akçura gibi Kafkas coğrafyasından gelen ve oralardaki Türklere hitap eden milliyetçilerin bulunduğu bir düşünce ikliminde açıklamaktadır. Kabaklı, dergi yönetiminde bulunan Eşref Edip’e dayandırarak, Türkiye cumhuriyetlerinde Akif tezlerinin çok ciddi karşılık bulduğunu ileri sürmektedir (Kabaklı, Mehmet Akif, 2012, s. 11).

Kabaklı da Topçu paralelinde, Akif’in millet anlayışının özünde “İslam” olduğu tezini ileri sürerek, Akif’in “Turancılık ve ırkçılık” düşüncesinin karşısında durduğunu ifade etmektedir (Kabaklı, Mehmet Akif, 2012, s. 69). Bu anlayışın aynı zamanda ne Osmanlı için ne de Türkiye için stratejik imkânlar sunmadığının altını çizmekte fayda vardır. Osmanlı döneminde dünya sistemi tarafından uluslar üzerinden büyük imparatorlukları küçültme programı tedavülde idi; günümüzde de aynı minval üzere uluslararası sermaye ile özdeşleşen dünya sistemi mikro milliyetçilikler üzerinden ulus-devletleri silikleştirme programını tedavüle sokmuştur. Her iki dönem açısından da “ırkçılık” söylemi üzerinden geliştirilen siyasal politikalar, kozmopolit bir toplumsal yapıya sahip olduğu düşünülen Anadolu coğrafyası için stratejik imkânlardan mahrum tezler olmaya mahkûmdurlar. Bu sebeple ırkçılık söylemini yadsıyan, Türklüğün ırk ve nesep bağıyla ilgisinin olmadığını hatta kültürel özelliklerin, kodların ötesinde, “Tarihi bir rol ve dava” bilinciyle “Millet” söylemi etrafında geliştirilebilen fikirler Türkiye’ye

güçlü stratejik imkânlar sunabilir. Bu çerçevede Özel, Kabaklı, Topçu ve Akif yakın tarihimizin ardışık düşünürleri olarak tamamen aynı tarihte yazmalarına rağmen, büyük ölçüde İslam ile Türklüğün birbirinden ayrı düşünülemediği tezi, millet anlayışları itibariyle birbirleriyle mutabık göründükleri anlaşılmaktadır. Mehmet Akif'in İstiklal Marşı metni üzerinde billurlaşan bu düşünceler, Türkiye toplumunun ya da Türk toplumunun toplumsal uzlaşması, toplumsal bütünleşmesi bağlamında önemli bir "Mutabakat zemini" sağladığı ve bu potansiyel imkânların aynı zamanda Türkiye üzerine yönelen küresel taarruzları geri püskürtmede ciddi stratejik imkânlar barındırdığı düşünülmektedir. Mehmet Doğan da bu çerçevede İstiklal Marşı'nı milli mutabakat metni olarak görmektedir (Doğan, 2003, s. 102).

Kabaklı, milli benlik ve kültürü muhafaza etmenin, bir bakıma millet bilincine sahip olmanın yabancı güç ve otoriteye karşı kendi ülkesini, vatanını koruyabilmenin önemli bir stratejik imkân olduğunu ileri sürmektedir. İkinci Dünya savaşında Almanların Fransızların karşısında çok yüksek siyasi, ekonomik, askeri, teknik ve teknolojik güç sahibi olduklarını, birkaç gün içinde Fransa'yı işkâl ettiklerini belirtmektedir. Ancak milli ruh ve büyük kültür karşısında Almanların şaşkına döndüklerini, Fransız aydınları, aileleri şöyle dursun, fahişeleri bile Alman subaylarına yüz vermediklerini, Alman subaylarının Fransa sokaklarında ayakları birbirine dolanarak yürüdüklerini, bir tür cehennem hayatı yaşadıklarını ve sonunda pişman olup geri çekilmek zorunda kaldıklarını ifade etmektedir (Kabaklı, Kültür Emperyalizmi, 2014, s. 28). Kabaklı bunu, Fransızların millet bilincine sahip olmalarına ve güçlü kültürlerine bağlamaktadır.

Kültür üzerindeki çalışmalarla öne çıkan Erol Güngör, milli devletlerin milli kültür politikaları ile tarihte güçlü ve saygın bir yer edinebileceklerine vurgu yapmaktadır. Ona göre, milli tarih şuuru, millete ait tarihin basit vakalar yığınlarından ibaret değildir. Millet in veya devletin hem bugün hem de geleceğinin kaderini çizen manalı bir zincirin halkaları gibi anlaşılması gerekir (Güngör, 2006, s. 75).

Milletler topla, tüfekte, zırlı ordularla, tayyarelerle "yıkılmıyor, yıkılmaz. Milletler ancak aralarındaki bağlar çözümlenerek, herkes kendi başının derdine, kendi havasına, kendi menfaatini temin etmek sevdiğine düştüğü zaman yıkılır (Hilmi, 2009, s. 49) . Akif de veciz ifadeyle "Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez; Toplu vurdukça yürekler, onu top sindiremez" açıklamaktadır. Bir millete ayrımcılık fikirleri girmeden düşman giremez, millet bir oldukça, kalpler aynı heyecanla çarptıkça o milleti top, tüfek sindiremez. Milleti bir arada tutan da onun ortak kültür ve idealidir.

Akif, "Tek dışı kalmış canavar" metaforu ile batının emperyalist ve sömürgeci yönünü apaçık ortaya çıkarmanın yanında, bize "Kafası gâvur, kalbi Müslüman" nesiller lazım sözüyle batının bilim ve teknolojiye ilerlemeci yönüne de dikkat çekmektedir. Gökalp'in "Medeniyet" "Hars" kavramlarını çağrıştıran "Kafa" ve "Kalp" metaforları ile Akif batının gelişmesine sebep olan bilimsel düşünüş ve teknolojik gelişmesini yakalamak için çalışma ahlakımızı geliştirmemizin milletimizin kurtuluşu için elzem olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda Akif'in şu dizeleri açıklayıcıdır: "Çünkü milletlerin ikbali için evladım,/ Ma'rifet bir de fazilet, iki kudret lazım" (Kabaklı, Mehmet Akif, 2012, s. 72). Burada Ma'rifet kelimesi ile evrensel olan bilim/medeniyete; fazilet kelimesi ile de din/irfan/hars milli olana işaretler söz konusudur. Bu ilkeler ışığında Akif, Japonya örneğini başarılı bir model olarak önermektedir. Japonya'ya "Medeniyet yalnız fenni ile girebilmiştir. Batının maskaralıklarını kapıdan kovmuşlar" (Kabaklı, Türkiye'yi Yoğuranlar, 2017, s. 22) Bu görüşlerle Akif Tanzimat ve Cumhuriyet dönemi modernleşme politikalarının gelenek, görenek, örf, adet ve giyim kuşama sınırlı olan biçimsel yönüne sert bir eleştiriyi de dile getirmektedir.

4. SONUÇ

Sezai Karakoç'a göre, İstiklal Harbi öncesinden savaş başlayıncaya kadar ortalıkta hep "Batıcı" ekolün sesleri vardı. Savaş içinde, ateş hattında hep İslamcılar konuştu; tek aksiyon ve motivasyon kaynağı onlardı. Ama savaş bitince, yani savaşın kazanılmasından sonra yeni devletin alacağı biçim ve toplumumuza verilecek şekil söz konusu olunca, batıcılar yine görünürlük kazandı ve liderleri çevreleyip siyasi aktörleri kuşatmaya başladılar. Devrimlerin karakteri batıcıların eliyle yön buldu (Karakoç, 2016, s. 29). Batı yörüngesinde geliştirilen modernleştirme politikalarıyla yerli İslam kültür ve ruhunun ihmal edilmesi şöyle dursun, itina ile temizleme operasyonları hız kazanmaya başladı. Türk toplumunun kendi tarihi ile olan bağları koparmanın yanında İslam dünyası ve İslam birliği ile ilgili bütün irtibatların koparılması yönünde devrimler hızla uygulanmaktaydı. Bu olaylar, Akif'in ruhunu bunaltıyordu. Topçu, "Mazinin budanmasına inkılap denmez" diyerek inkılapların İslam'ın Türk toplum hayatından silinmesi projesine tepki göstermekteydi (Topçu, Bugünkü Türkiye, 2000, s. 27).

Türk milleti kavramının oluşumunda İslami kültürün dozu asırlarca hep ağırlıklı unsur olarak olagelmıştır. Bunun yanında Anadolu coğrafyasının Türklerin/İslam'ın vatanı olmasında, 11. yüzyıldan 20. yüzyılda verilen İstiklal Harbine kadar, İslam'ın sağladığı motivasyon kaynağı hep etkili olmuştur. Dünyada ve bilhassa Avrupalılar tarafından asırlarca özenilen, imrenilen şehirler ve stratejik mekanlar bu motivasyon sayesinde, batıyı gerileterek ele geçirilmiş ve elde tutulabilmiştir.

Ancak kapitalist dünya sistemin hegemonyasının artmasına koşut, tarihsel olarak Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İstiklal Harbi'nin başarıyla verilmesi neticesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bir İslam Devleti olarak kurulmasına ve "İstiklal Marşının" açık ideolojik hedeflerine rağmen, yeni kurulan cumhuriyetin ulus-inşa etme politikalarında asırlarca ağırlıklı unsur olan İslam kültürünün itina ile temizlenmesi, silinmesi yönünde politikalar uygulanmıştır.

Büyük ölçüde modernist, pozitivist düşüncelerin etkisinde kalan cumhuriyet elitleri, İslami geçmişe yönelik ciddi bir "inkârcılığı ve reddiyeyi" elverişli bir devlet politikası haline getirdiler. Bir bakıma Cumhuriyet dönemi yöneticileri, kendi söylemlerini temellendirmek için Osmanlı-Selçuklu kültür bakiyesini, daha doğrusu İslam dini ile bağlantılı geçmişe dair ne varsa hepsini "itina ile temizleme" yoluna gittiler.

İsmet Özel'in vurguladığı gibi, 20. yüzyılın başında, yani İstiklal Harbi'nde damgayı Türklük ve Müslümanlık birlikte vurdu. Cumhuriyet dönemi boyunca bu iki kavram arasına mesafe koyanlar, kendilerini gizleyip her ikisine birden karşı olanlardır (Özel, Türk Olmadıysan Oldun Amerikalı, 2015, s. 37). İslam'dan koparılmış Türkü veya Türkiye'yi tasvir ederken Ahmet Kabaklı "Bizi kökümüzden koparıp kuru kütükler gibi yol kenarına koydular" ifadesi ile dikkat çekmektedir (Kabaklı, Müslüman Türkiye, 2006, s. 22). Cumhuriyet dönemi elitleri, neredeyse sömürgeci yeni kurtulmuş bir siyasal yapının kendisini sömürcülere karşı aldığı garda benzer bir tutumu, İslam kültürüne karşı almıştır. Türk sanat müziğinin devlet eliyle yasaklanması ve daha birçok uygulama ancak bu zeminde anlaşılabilir.

Cumhuriyet dönemi boyunca Türkiye, İstiklal Marşının gösterdiği hedeflerin aksine bir siyasal, kültürel rota izlemiş, bir bakıma otokolonizasyon uygulamıştır. Cumhuriyet döneminin radikal modernleştirme politikalarının Türk toplumunda açtığı makas, Türkiye'de devlet ile toplumun ana gövdesi arasında büyük mesafe açtığı ve bunun sonucunda devletin beka sorununda ciddi yara aldığı çok sonradan siyasal karar alıcılar tarafında fark edildiği görülmektedir.

Akif'in, İstiklal Savaşının kazanılmasında önemi inkâr edilemeyen ve İstiklal Marşı ile temayüz eden fikirlerinin, aradan yaklaşık bir asır geçmesine rağmen bugünkü Türkiye devletinin küresel taarruzlar karşısında

çektığı sıkıntılarını aşılmasında da etkili olacağı düşünülmektedir. Birinci Dünya savaşını, Osmanlı Devleti özelinde İslam'ın dünyada siyasal bir organizasyon ve askeri bir güç olarak varlığına son vermek üzere başlatılan güç; bugün Türkiye özelinde aynı gaye ile kaldığı yerden saldırılarına devam ettiği gözlemlenmektedir.

Akif'in şiir ve düşüncesinde öne çıkan temel kavramlardan biri, bugünün terminolojisi ile söylersek, hiç kuşkusuz "özgürlüktür". O, şiirlerinde bugünkü özgürlük kavramının yerine daha çok "Hür" ve "Hürriyet" kavramlarını seçmiştir. "Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım" veya "Hürriyet olmayan yerde ibadet olmaz" (Düzdağ, 2016, s. 45) dizelerinde olduğu gibi. Bu durum, yani bağımsız ve özgür bir vatan sahibi olma hali aynı zamanda O'nun mücadelesinin de gerekçesidir. İsmet Özel bu anlayışı, "vatani olmayan Allaha kul bile olamaz" şeklinde formüle etmiştir. Şairlerinin hayatlarını şiire damıtarak oluşturdukları bu düşüncelerden kopuk bir toplumun veya siyasal organizasyonun Anadolu topraklarında beka sorunu yaşamaması muhaldir. Bu sebeple Cumhuriyet elitlerinin modernleştirme politikaları ile oluşan ve şairlerin sevgileri ile fark edilen Türkiye toplumundaki bel kırıklığının giderilmesi, Türkiye'deki toplumsal kenetlenmeyi arttıracak gibi, küresel taarruzlara karşı Türkiye'deki siyasal organizasyona stratejik imkânlar da sağlayacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdulkerim Abdulkadiroğlu, N. A. (1991). Mehmet Akif'in Kur'an Tefsiri Mev'ıza Ve Hutbeleri . Ankara: Diyanet Şleri Başkanlığı Yayınları.
- Aytekin, A. (2016). Dünya Sisteminin Küresel Taarruzu Karşısında İsmet ÖZEL'de Dirilen Vatan Düşüncesi. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 8(2), 217-228.
- Ayverdi. (1976). Abide Şahsiyetler. Ankara: Kültür Bakanlığı Kültür Yayınları.
- Bauman, Z. (2010). Küreselleşme (3. Baskı b.). (A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Berkes, N. (2009). Türkiye'de Çağdaşlaşma. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Boyacıoğlu, M. v. (2011). Mehmet Akif'in Kastamonu Günleri. Kastamonu: Kastamonu Belediyesi.
- Doğan, M. (2003). İslam Şairi İstiklal Şairi Mehmet Akif Ersoy. İstanbul: Yazar Yayınları.
- Düzdağ, M. E. (2016). Mehmet Akif Ersoy Safahat (4. Baskı b.). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Erol Göka, A. T. (1995). Önce Söz Vadi. Ankara: Vadi Yayınları.
- Ersoy, M. A. (1920). Sebilürreşad, C. 18, no. 458, 12 Şubat.
- Ersoy, M. A. (1994). Safahat. İstanbul : Akçağ Yayınları.
- Güngör, E. (2006). Kültür Değişmesi Ve Milliyetçilik (14. Baskı b.). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Hilmi, T. L. (2009). Mehmet Akif Ersoy. (n. 4. Sebilürreşad C. 18, Dü.) İstanbul: Hip.
- İnalçık, H. (2017). Halil İnalçık Merceğinden Tarih Bilinci. İstanbul: Profil Kitap.
- Kabaklı, A. (2006). Müslüman Türkiye. İstanbul: Türk Edebiyat Vakfı Yayınları.
- Kabaklı, A. (2012). Mehmet Akif (13. Baskı b.). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı.
- Kabaklı, A. (2014). Kültür Emperyalizmi (6. Baskı b.). İstanbul: Türk Edebiyat Vakfı Yayınları.
- Kabaklı, A. (2017). Türkiye'yi Yoğuranlar. İstanbul: Türk Edebiyat Vakfı.
- Kara, İ. (1994). Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi III. (Metinler/ Kişiler. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Karakoç, S. (2016). Mehmet Akif (20. Baskı b.). İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Koçak, C. (2010). Geçmişiniz İtina İle Temizlenir. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (2011). Türk Modernleşmesi (20. Baskı b.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, B. (1994). Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi (Genişletilmiş 8. Baskı b.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Özel, İ. (2013). Küfrün İhsanı Olmaz. İstanbul: Tam İstiklal Yayıncılık Ortaklığı.

- Özel, İ. (2013). Türkün Dili Kuran Sözü. İstanbul: Tam İstiklal Yayıncılık Ortaklığı.
- Özel, İ. (2015). Türk Olmadıysan Oldun Amerikalı. İstanbul: Tam İstiklal Yayıncılık Ortaklığı.
- Özel, İ. (2015). Türkçeden İslama Giriş. Türkçeden İslama Giriş. İstanbul: İstiklal Marşı Derneği.
- Topçu, N. (2000). Bugünkü Türkiye. İstanbul: Ülke Kitapları.
- Topçu, N. (2010). Bütün Eserleri 10 Mehmet Akif. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2010). Kültür Ve Medeniyet (5. Baskı b.). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Yıldırım, E. (2016). İslamcılığın İki Kurucusu. İstanbul: Pınar Yayınları.